

locatie zonnegaarde Goudswaard (bron: Landschapsplan zonnegaarde Goudswaard, Ars Virens; 17-01-18)

2. Onderbouwing van het advies.

2.1. De waarden van het Nationaal Landschap Hoeksche Waard

De kernwaarden van het Nationaal Landschap worden gevormd door de ruimtelijke logica van opeenvolgende landaanwinningen en landontginning ten behoeve van de landbouw. In de Structuurvisie Hoeksche Waard uit 2009 staan als kernkwaliteiten genoemd het polderpatroon, het reliëf van kreken en dijken en de openheid. Het hart van de Polder Oude Korendijk is gekarakteriseerd als zeer open landschap. De Oude Korendijk is één van de oudste en weinige opwaspolen in de Hoeksche Waard en wordt omgeven door een ringdijk. Het Sandee is een karakteristiek element in de Polder door zijn contrasterende, organische vorm. Vanaf de sluis aan de haven vond op de hoge

kreekrug van het Sandee de eerste nederzetting van het dorp in de polder plaats, wat nog goed te zien is. Op de hoge kreekeovers staan nog boerderijen (i.c. Sandeehoeve). Langs de kreek lagen vaak 'eeuwissen'. Een eeuwis (of eeuwkant) is een lager gelegen strook nat grasland langs de kreek, soms beplant met wilgenstobben, meestal in gebruik als hooiland. De Polder ligt in een stiltegebied en een duisternisgebied.

In het gebiedsprofiel van de provincie Zuid-Holland wordt als ambitie voor deze polder onder andere genoemd:

- Behoud en versterk de openheid van de polder;
- Voorkom versnippering van de ruimte door bebouwing en beplanting te koppelen aan de dijk en de erven;
- Behoud de herkenbaarheid en leesbaarheid van het polderpatroon.

Zoals het landschapsplan voor de Zonnegaarde Goudswaard van Ars Virens laat zien is de schaalvergroting die de Zonnegaarde behelst in overeenstemming te brengen met de schaal en geometrische waarden van het polderpatroon door het aanzicht en de afmetingen van een productieboomgaard aan te houden. De vondst om de typologie van de productieboomgaarden toe te passen is van waarde voor de Hoeksche Waard als geheel. De Zonnegaarde zou echter wat meer afstand moeten houden tot de kreek om deze twee ruimtelijke systemen allebei tot hun recht te laten komen. Ook voor het aanleggen van zwak aflopende met riet beplante natuurvriendelijke oevers is meer ruimte nodig. Met dergelijke brede kreekeovers worden ecologische verbindingzones en meer waterbergingscapaciteit gecreëerd. Het zou mooi zijn om de eeuwkanten uit het verleden toe te passen om de oevers vorm te geven. Het is een aantrekkelijk idee om de locatie open te leggen voor een ommetje uit het dorp en om aansluiting te zoeken bij wandel- en kanoroutes, zoals aangegeven in het landschapsplan van Ars Virens.

Wat blijft is de inbreuk die de Zonnegaarde vormt op de openheid, een kernwaarde van deze bijzondere Polder. Het Kwaliteitsteam heeft waardering voor de vondst om de zonneweide vorm te geven als een 'Zonnegaarde'. De voorgestelde zonnegaarde ligt echter op een pregnante plek – precies in het midden van de polder, volop in het zicht. Daarmee heeft het een sterk effect op de openheid van de polder en daarmee op de beleving van de polder als geheel. De polder is nu nog te ervaren als een ruimtelijk geheel binnen de ringdijk. De schaal van de voorgestelde zonnegaarde past weliswaar bij de schaal van het polderpatroon, maar de afscherming door de elzensingel – passend bij een boomgaard – en de weerschijn van het glas van de zonnepanelen vormen een inbreuk op de visuele eenheid van de polder. Dit blijkt ook uit de strijdigheid met de bovengenoemde punten van het gebiedsprofiel. De directe ligging aan het Sandee verzwakt de ruimtelijke beleving van dit landschapselement.

Vanuit de huidige landschapswaarde is het initiatief dan ook niet verdedigbaar. Het vormt een te veel op zichzelf staande incident en ontwikkeling om te kunnen spreken van een nieuw en samenhangend geheel met de omgeving.

2.2 De logica van het energielandschap

De schaal van de opgave voor de energietransitie leidt tot nieuwe landschappen. Het doel van de energietransitie – energieneutraal in 2040 – rust op twee pijlers: energieproductie en energiebesparing. Om deze nieuwe opgave optimaal te kunnen realiseren, dient eerst een aantal vragen beantwoord te worden: Wat is een logische ruimtelijke opbouw van energieproductie? Tot wat voor een energielandschap leidt dat? En wat betekent het voor de huidige landschappelijke kernwaarden?

Uit de ateliers in het kader van de Energievisie Hoeksche Waard is een aantal voorlopige uitgangspunten voor energieopwekking gedestilleerd en is er een volgorde in aangebracht:

- Zet in op zon;
- Eerst op daken;
- Dan op zonneweiden;
- Windenergie aanvullend;
- Landbouwgrond behouden voor landbouw.

De logica van de energieproductie zit met name in de efficiënte aansluiting van het aanbod van energie op de (ondergrondse) infrastructuur voor de opslag en distributie. Daaruit vloeit voort dat je grote energieproducenten dichtbij het hoofdnet of bij de transformatorstations of bij een concentratiepunt van energiegebruikers wilt bundelen in zogenaamde 'energiehubs'. Zo is in de ateliers gekeken naar de concentratie van zonnenvelden en windturbines, redelijk dichtbij de transformatorstations en het hoofdnet.

De locatie en de grootte van 'Zonnegaarde Goudswaard' passen niet in deze logica. Het ligt ver van het hoofdniet af en past als 'stand alone' initiatief ook niet in deze denktrant. Daarom zijn er met de aansluiting aan het hoofdniet hoge kosten gemoeid die de exploitatie onder druk zetten.

2.2.1. Tijdelijkheid: Wat is de logica voor de toekomst?

De gemeente Korendijk is voornemens om een vergunning voor tijdelijk gebruik af te geven, voor 10 jaar. Het idee is dat het gaat om een omkeerbare ontwikkeling, waar je door de verkorting van de vergunde periode ook redelijk snel vanaf kunt. Een gebruikelijk afschrijvingstermijn is 25 jaar, de afschrijvingstermijn voor de ondergrondse infrastructuur is waarschijnlijk langer. Een afschrijving van 10 jaar is in dat licht weinig duurzaam. De vraag is of dit tijdelijke of korte termijngebruik in de praktijk ook zo tijdelijk zal blijken; of dat de investering in energieproductie, -opslag en (dure) deels ondergrondse distributie niet juist om financiële redenen de vraag schept voor nieuwe ontwikkelingen. De snelle en daarmee dure afschrijving zal het wellicht aantrekkelijk maken om medegebruikers te zoeken voor de aan te leggen infrastructuur. Een voorbeeld daarvan is te zien in de Wieringermeer in Noord-Holland. De kassencomplexen van Agriport blijken grote leveranciers van energie. Zij hebben daarom de infrastructuur aangelegd om energie aan het hoofdniet te leveren. Dit afgiftepunt is voor een groot bedrijf, Microsoft Serverpark Middenmeer, aanleiding geweest om zich juist daar te vestigen en ook energie, afkomstig van de warmte van hun servers, aan het niet te leveren. In de Hoeksche Waard zal het niet gauw gaan om dit type bedrijf omdat deze opereren op een Europees schaalniveau. Het is mogelijk wel interessant voor andere agrariërs in de Polder om ook landbouwgrond in te zetten voor energieproductie. De vraag is wanneer het omslagpunt wordt bereikt van een voedselproductielandschap naar een energieproductielandschap en of een dergelijke ontwikkeling op die locatie gewenst is.

2.2.2. Voor wie is de energie van de zonnegaarde nog meer aantrekkelijk?

Is de energieproductie aantrekkelijk voor energievragende bedrijvigheid, zoals de opslag en het koelen, drogen, verwerken en de distributie van landbouwproducten? Een dergelijk lokale afname kan voor een energieproducent en -afnemer aantrekkelijk zijn. Als het gaat om verkeeraantrekkende activiteiten kan het echter ook nadelig zijn. Aan- en afvoer met grote opleggers betekent geen energiebesparing maar is juist energieverwendend. Er komen erven die qua inrichting, omvang en gebruik het karakter hebben van industriële- en distributiebesteden. Een dergelijke ontwikkeling betekent een belasting van het onderliggend gebied, dat in deze hoek van de Hoeksche Waard al onder druk staat. De landschappelijke waarde van de monumentale dijken en polderwegen komt in het gedrang. De negatieve effecten op zowel het stilte- als het duisternisgebied zullen eveneens aanzienlijk toenemen. Kortom, dit betekent een transformatie van de polder die op meer fronten een impact heeft dan de in paragraaf 2.2.1. omschreven transformatie.

3. Relatie met waardenketen Stroomland.

Een 'waardenketen' is in de Hoeksche Waardenmakerij een samenhangende groep van initiatieven die elkaar onderling versterken en die stapsgewijs in de tijd waarde toevoegen. Het kunnen commerciële initiatieven zijn, maar ook maatschappelijke. In de schil van zuidwesthoek rondom de Polder Oude Korendijk ligt de waardenketen Stroomland. Het verhaal van deze waardenketen speelt in op het grote verhaal over de natuurlijke delta, het nationaal park NL Delta. De zeearm wordt weer tot leven gewekt, de deltanatuur bloeit op. Dat is een landschap om in tot rust te komen en op te laden. De meest duurzame verblijfsrecreatie in een groene setting met ruige deltanatuur is de basis van deze waardenketen. Gezondheid, zorg, sport, wellness en natuurbeleving voegen zich daarin en vormen een recreatie- en zorg economie. De agrariërs in de aanliggende Polder Oude Korendijk zijn hier zeer innovatief, dat bewijzen de duurzame productiemethoden, en de bloemrijke akkerranden en streekproducten. Ook de wens om zonneweiden te ontwikkelen komt voort uit dit ondernemende klimaat. De vraag is of deze ontwikkelingen elkaar versterken? Op zich bestendigt een 'zonnegaarde' rust, stilte en behoud van de duisternis 's nachts. Waarden als rust, ruimte en duisternis worden steeds schaarser. In die zin doet een 'zonnegaarde' geen afbreuk aan het klimaat van ontspanning en natuurontwikkeling. De visuele uitstraling van de zonnepanelen zelf vormt echter een scherp contrast met de natuurontwikkeling van de NL Delta.

4. Conclusies en aanbevelingen

Voorkom ad hoc ontwikkeling

Voorkom dat een 'tijdelijke' en 'stand alone' ontwikkeling zoals van de 'Zonnegaarde Goudswaard' een te groot en onomkeerbaar effect heeft op de huidige landschappelijke waarde.

Voorkom ook dat, met het instemmen met een incidentele ontwikkeling, een niet voorziene - en mogelijk ongewenste - permanente ontwikkeling op gang komt, zoals eerder in het advies is beschreven. Dat kan enerzijds gaan om de ontwikkeling van meer zonnegaarden in de Polder Oude Korendijk en/of anderzijds om de ontwikkeling van energievragende bedrijven, zoals op- en overslag en verwerking van landbouwproducten.

Maak keuzes

Maak keuzes voor de vestiging van dit type grootschalige zonneweiden op het niveau van de Hoeksche Waard als geheel, in lijn met de volgorde die uit de ateliers naar voren is gekomen. Maak een keuze waar combinaties van zonneweiden (eventueel met windturbines) in de vorm van 'energiehubs' kunnen ontstaan, gekoppeld aan de hoofdinfrastructuur om stroom af te kunnen geven aan het hoofdnet. Leg daar dan ook grootschalige zonneweiden aan – de behoefte is ca. 100 ha. (De locatie 'Zonnegaarde Goudswaard' vervult 14% van die behoefte).

Kijk naar het effect daarvan op de andere waardenketens van de Hoeksche Waardenmakerij. Kijk ook naar het effect van op de landbouw – op welke schaal verdwijnt er agrarische productiegrond? Maak, tot slot, zichtbaar of er in de context van het Nationaal Landschap Hoeksche Waard sprake is van een nieuw en betekenisvol landschapstype – het 'zonnegaarde landschap' – of alleen maar van een verlies van (cultuurhistorische) waarden.

De verwachting is dat de ruimtelijk verkenning van de energietransitie in het kader van de uitwerking van de Energievisie Hoeksche Waard daar binnenkort inzicht in biedt. Neem daar kennis van. Voer daar het publieke debat over. Onderzoek dan of de Polder Oude Korendijk een logische plek is om een dergelijk energielandschap te realiseren.

Namens het Kwaliteitsteam Hoeksche Waard
Miranda Reitsma, voorzitter
04-03-18